

Temat: Umiejętności interpersonalne w pracy nauczyciela i jak je wykorzystać w praktyce.

Artykuł zawiera informacje o umiejętnościach, które nauczyciel musi posiadać, by dobrze wykonywać swoją pracę, mieć do niej pozytywne nastawienie oraz o tym jak ważną rolę pełni on w procesie dydaktyczno – wychowawczym.

Umiejętności interpersonalne odgrywają znaczącą rolę w procesie dydaktyczno-wychowawczym, zatem także w pracy nauczyciela jako centralnej postaci życia szkolnego. Charakter pracy nauczyciela polega przede wszystkim na interakcjach społecznych i budowaniu dobrych relacji między nauczycielem a uczniem, nauczyciela z innymi nauczycielami oraz między nauczycielem, a rodzicami. Na kompetencje interpersonalne nauczyciela składają się:

- umiejętność nawiązywania kontaktu z innymi np. praca w zespole,
- umiejętności negocjacyjne i rozwiązywanie konfliktów,
- wywieranie osobistego wpływu i asertywności czyli tzw. inteligencja emocjonalna, która pozwala na rozumienie i analizowanie emocji.

W świetle obowiązujących standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, znaczenie umiejętności interpersonalnych i inteligencji emocjonalnej jest wysokie, a efekty kształcenia, którymi absolwent uczelni pedagogicznych powinien się charakteryzować to:

- posiadanie wiedzy psychologicznej i pedagogicznej pozwalającej na rozumienie procesów rozwoju, socjalizacji, wychowania i nauczania – uczenia się,
- posiadanie umiejętności i kompetencji niezbędnych do kompleksowej realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych szkoły, w tym do samodzielnego przygotowania i dostosowania programu nauczania do potrzeb i możliwości uczniów,
- posiadanie umiejętności komunikowania się przy użyciu różnych technik, zarówno z osobami będącymi podmiotami działalności pedagogicznej, jak i z innymi osobami współdziałającymi w procesie dydaktyczno–wychowawczym oraz specjalistami wspierającymi ten proces,
- posiadanie wrażliwości etycznej, empatii, otwartości, refleksyjności oraz kierowanie się postawami prospołecznymi i poczuciem odpowiedzialności.

Z prowadzonych badań wynika jednak, że polscy nauczyciele, zarówno rozpoczynający pracę jak i z kilkuletnim stażem mają braki kompetencji interpersonalnych. Rozpoczynający pracę nie potrafią sprostać problemom wychowawczym, nie potrafią kształtować relacji nauczyciel – uczeń, a także nie umieją poradzić sobie z organizacją życia społecznego klasy oraz ze współpracą z rodzicami.

Wg J. Keil ...”zawód nauczyciela jawi się jako zawód szczególnie trudny, wymagający jednocześnie wielu specyficznych kwalifikacji, określonych postaw kulturalnych, intelektualnych, moralnych, społecznych, psychicznych, a także wysoko rozwiniętych umiejętności dydaktycznych i bogatego zasobu informacji z różnych dziedzin nauki”... By uzyskać takie kwalifikacje nauczyciel musi stale się doksztalać i doskonalić.

Z punktu widzenia pracy nauczyciela istotną rolę pełnią relacje pomiędzy nauczycielami, ponieważ jest to jeden z zasadniczych czynników wpływających na ich zachowanie, zaangażowanie w pracę oraz satysfakcję zawodową. Przyjazne relacje między nauczycielami wpływają na klimat szkoły, który z kolei sprzyja wielostronnemu rozwojowi uczniów. Współpraca z innymi nauczycielami to udzielanie sobie nawzajem szeroko rozumianego wsparcia., choć niekoniecznie praca zespołowa.

Najważniejszą jednak umiejętnością interpersonalną jest relacja nauczyciel – uczeń. Nauczyciel zaopatrzony we wszechstronną wiedzę psychologiczną i pedagogiczną, będzie potrafił zrozumieć swoich uczniów, nawiązać z nimi trwałą opartą na wzajemnym szacunku i zaufaniu relację. Relację traktowaną jako dialog dwóch równoprawnych podmiotów. Ponadto, nauczyciel będzie wtedy tak kierować edukacją uczniów, by jej efektem było zdobycie przez nich umiejętności

niezbędnych do samodzielnego wyszukiwania rzetelnej, naukowej, sprawdzonej wiedzy, dokonywania oceny jej przydatności i łączenia jej z informacjami już posiadanymi. Ważny jest dla nauczyciela indywidualny uczeń, a nie klasa jako całość. To pociąga za sobą zróżnicowane oddziaływania w zależności od tego, z jakim uczniem ma on do czynienia. Nie chodzi tu tylko o kwestie związane z nauką, ale także z zainteresowaniami, warunkami rodzinnymi, socjalnymi, stanem psychosomatycznym ucznia.

W pracy nauczyciela ważne są inteligencja emocjonalna oraz kompetencje społeczne, niezbędne dla skuteczności nawiązywania bliskich, nagradzających i satysfakcjonujących obie strony relacji. Inteligencja emocjonalna związana jest z wyrażaniem emocji i ich trafną oceną, dostępem do emocji i ich generowaniem w celu wspomagania procesu myślenia oraz zarządzania emocjami swoimi i uczniów. Wymienione zdolności są wykorzystywane w procesie poznawania, rozumienia i rozwijania samego siebie. Kompetencje społeczne to umiejętności nabyte w toku procesu socjalizacyjnego. Zatem są to umiejętności radzenia sobie w ogólnych relacjach międzyludzkich oraz specyficznych sytuacjach społecznych:

- zachowania w sytuacjach konfliktowych, utrudniających nawiązywanie i podtrzymywanie relacji interpersonalnych,
- radzenia sobie w sytuacji znalezienia się w centrum uwagi,
- zachowania w sytuacjach wymagających asertywności, umożliwiających realizację własnych planów przez opieranie się niekorzystnemu wpływowi innych lub wywieranie wpływu na innych.

Wg wielu ekspertów współpraca między nauczycielami i rodzicami ucznia jest czynnikiem wspierającym jakość nowoczesnego nauczania. Takimi czynnikami wpływającymi na dobrą jakość relacji interpersonalnych na tej płaszczyźnie są:

- postawy obu stron,
- kompetencje interpersonalne rodziców,
- klimat i specyfika placówki,
- postawa dyrektora wobec relacji z rodzicami ucznia,
- charakterystyka środowiskowa uczniów,
- uregulowania prawne lub ich brak.

Aby tworzyć dziecku – uczniowi przyjazne, bezpieczne i spójne środowisko edukacji i wychowania, nauczyciel i rodzice muszą komunikować się otwarcie, uzgadniając wspólne cele oraz działania. Rodzice są grupą niejednorodną, a łączy ich jedynie fakt, że ich dzieci chodzą do jednej klasy i tej samej szkoły. Zatem współpraca i relacja między nauczycielem a rodzicami jest często trudna. Dlatego nauczyciel potrzebuje zdolności interpersonalnych, aby móc poradzić sobie ze stresem w sytuacjach trudnych. W tym przypadku niezwykle ważna jest dobra komunikacja. Na pewno wpływa na nią:

- dobry przepływ informacji (telefon, e – mail, dziennik elektroniczny),
- szybki kontakt tj. nr telefonu, pod którym można porozmawiać lub umówić się na spotkanie,
- partnerstwo w rozmowie,
- kontakt indywidualny,
- sposób rozmowy – miła i przyjemna rozmowa oraz w razie potrzeby udzielanie wsparcia.

W dzisiejszej sytuacji, do której nie byliśmy przygotowani i która zaskoczyła wszystkich - nauczycieli, uczniów i rodziców, te umiejętności stają się jeszcze istotniejsze. Nauka zdalna jest o wiele bardziej męcząca obie strony niż ta tradycyjna „przy tablicy”. Dodatkowo obciąża także rodziców. Poziom stresu znacznie wzrasta, zwłaszcza u tych, u których nauczanie zdalne jest wyzwaniem technologicznym, społecznym i emocjonalnym. Dla wielu z nas kontakt realny z uczniem jest bardzo ważny. Najważniejsze staje się, aby nie zatracić relacji z dziećmi i ich rodzicami. Nauczyciel staje się także koordynatorem relacji interpersonalnych dzieci między sobą, gdyż czasami nie mają one możliwości kontaktu z kolegami z klasy.

Widać więc, że w pracy zawodowej nauczyciela umiejętności interpersonalne należą do podstawowych czynników warunkujących efektywność jego osiągnięć i są nie mniej ważne od wiedzy psychologicznej, pedagogicznej, określonych cech osobowości oraz wykształcenia

przedmiotowego. Nikt nie rodzi się z perfekcyjnie wyszkolonymi umiejętnościami interpersonalnymi – nabywa się je w toku nauki, pracy i doświadczenia. Każdy, kto chce zostać dydaktykiem, powinien wiedzieć, że nauczyciel jest modelem zachowania i autorytetem dla swoich uczniów.

Bibliografia:

Kwiatkowski S. T., Innowacyjne kształcenie nauczycieli, Studia z Teorii Wychowania 2016

Kwiatkowski S. T., Sukces w zawodzie nauczyciela w świetle wiedzy o różnicach indywidualnych, Ruch Pedagogiczny 2015

Walczak D., Początkujący nauczyciele. Raport z badania jakościowego, Warszawa 2012

Wiłkomirska A., Ocena kształcenia nauczycieli w Polsce, ISP, Warszawa 2005

Winiarski M., Rodzina – szkoła – środowisko lokalne, IBE, Warszawa 2000